

УДК 347.44

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.1.62>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ДОГОВОРОМ ТАЙМШЕРУ

Фатхутдінова І.В.,
аспірантка

*Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України*

Фатхутдінова І.В. Особливості виконання зобов'язань за договором таймшеру.

У науковій статті досліджено усталені підходи у приватно-правовій доктрині до розуміння поняття «виконання договірних зобов'язань». Виявлено сутність виконання зобов'язань, зокрема, що вона розкривається через ті діяння, які вчиняють сторона щоб досягти результатів, на досягнення яких і укладено правочин.

Доведено, що у договорах таймшеру має місце саме активне виконання зобов'язань, оскільки передбачається вчинення дій з боку обох контрагентів, споживач повинен вчасно здійснювати оплату, а установник таймшеру – надавати у заброньований строк доступ до майна, придатного для якісного відпочинку. Виявлено, що виконання зобов'язань по договору таймшеру: мають на меті досягнути мету договору таймшеру; є проявом послідовних фактичних і юридичних дій сторін договору, які з одного боку досягають мети, з іншого боку передбачають здійснення суб'єктивних прав.

Обґрунтовано, що для виконання зобов'язань за договором таймшеру важливе значення відіграє принцип добросовісності, який є відповідним стандартом дій сторін договору, мірилом чесності, відкритості, поваги до інтересів контрагента. Договір таймшеру буде виконуватися належним чином, якщо контрагенти договору будуть діяти добросовісно.

Виявлено, що добросовісність тісно пов'язана із принципом обов'язковості виконання сторонами своїх договірних обов'язків, що безумовно обмежує свободу договору. Вказане прослідковується і в судовій практиці. Крім того, добросовісність допомагає попередити можливі зловживання договірною свободою.

Виконання зобов'язань по договору таймшеру повинно бути належним, що безпосередньо пов'язано із волевиявленням сторін, а також якістю наданих послуг по розміщенню для відпочинку споживача та членів його родини. На нашу думку, якість послуг по договорам таймшеру має бути однією із істотних умов договору, тою ознакою, яка характеризує його предмет.

Виявлено, що при розгляді проблеми належного виконання зобов'язання, науковці зауважують і на принципі реального виконання, який означає потребу у здійсненні боржником тих дій, що відповідають змісту зобов'язання.

Ключові слова: таймшер, договір, виконання зобов'язання, споживач, добросовісність, свобода договору.

Fathutdinova I.V. Peculiarities of fulfilling obligations under a timeshare agreement.

The scientific article examines established approaches in private law doctrine to understanding the concept of «fulfillment of contractual obligations». The essence of the fulfillment of obligations is revealed, in particular, that it is revealed through those actions that the party commits to achieve the results for which the deed was concluded.

It has been proven that active fulfillment of obligations takes place in timeshare contracts, as actions are assumed by both counterparties, the consumer must pay on time, and the timeshare founder must provide access to property suitable for quality recreation during the reserved period. It was found that the fulfillment of obligations under the timeshare agreement: aims to achieve the purpose of the timeshare agreement; is a manifestation of consistent factual and legal actions of the parties to the contract, which, on the one hand, achieve the goal, and on the other hand, provide for the exercise of subjective rights.

It is justified that the principle of good faith plays an important role in fulfilling the obligations under the timeshare agreement, which is the appropriate standard of actions of the parties to the agreement, a measure of honesty, openness, and respect for the interests of the counterparty. A timeshare contract will be properly executed if the parties to the contract act in good faith.

It was found that good faith is closely related to the principle of obligation of the parties to fulfill their contractual obligations, which definitely limits the freedom of contract. This is also followed in judicial practice. In addition, good faith helps prevent possible abuses of contractual freedom.

Fulfillment of obligations under the timeshare agreement must be proper, which is directly related to the will of the parties, as well as the quality of the provided services for accommodation for recreation of the consumer and his family members. In our opinion, the quality of services under timeshare contracts should be one of the essential conditions of the contract, the feature that characterizes its subject.

It was revealed that when considering the problem of proper performance of the obligation, scientists also note the principle of real performance, which means the need for the debtor to perform those actions that correspond to the content of the obligation.

Key words: timeshare, contract, performance of obligation, consumer, good faith, freedom of contract.

Постановка проблеми. У доктрині приватного права є усталений підхід, що виконання договірних зобов'язань слід розглядати як: правовий інститут; кінцевий результат здійснення тих цивільних прав і виконання обов'язків, які є підставою для припинення зобов'язань (ст. 599 ЦК України); процес, що передбачає вчинення сторонами договору тих дій, які зумовлюють настання передбаченого договором правового результату; відповідну мету зобов'язання. На нашу думку, сутність виконання зобов'язань розкривається через ті діяння, які вчиняють сторона щоб досягти результатів, на досягнення яких і укладено правочин. Враховуючи, що підходи вчених до розгляду особливостей виконання договору таймшеру різняться в Україні та закордоном, важливо у процесі становлення правового регулювання в нашій державі договору таймшеру здійснити порівняльно-правові та системні дослідження і розробити оптимальні рекомендації у процесі імплементації європейських стандартів.

Стан опрацювання цієї проблематики не достатньо вирішує ті завдання, які стоять у процесі рекодифікації ЦК України, необхідності удосконалення ринку туристичних послуг. Серед українських науковців питання виконання правочинів загалом, а також окремих їх видів досліджували О.В. Дзера, А.Б. Гриняк, Н.С. Кузнецова, О.О. Кот, В.В. Луць, М.В. Музика, І.В. Спасибо-Фатеева, Н.В. Федорченко, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова та інші.

Метою статті є дослідити особливості виконання зобов'язань за договором таймшеру та розробити відповідні пропозиції для удосконалення законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Виконання зобов'язань може бути активне та пасивне. Щодо договорів таймшеру, то має місце саме активне виконання зобов'язань, оскільки передбачає вчинення дій з боку обох контрагентів, споживач повинен вчасно здійснювати оплату, а установник таймшеру – надавати у заброньований строк доступ до майна, придатного для якісного відпочинку. Отож, виконання зобов'язань по договору таймшеру: мають на меті досягнути мету договору таймшеру; є проявом послідовних фактичних і юридичних дій сторін договору, які з одного боку досягають мети, з іншого боку передбачають здійснення суб'єктивних прав. При аналізі таких дій вчені їх розглядають у чотирьох аспектах, як: 1) юридичні вчинки; 2) особливі юридичні факти; 3) двосторонні правочини; 4) односторонні правочини. Ми підтримує підхід, що виконання договору є діями – односторонніми правочинами. При цьому, правочини у процесі виконання зобов'язань є тими діями, що виконуються тільки належно, а відповідно є правомірними.

Виконання зобов'язань розглядається і як правовий інститут, тобто сукупність цивільно-правових норм, які регулюють ті суспільні відносини, що виникають під час виконання зобов'язань. Щодо українського законодавства, то вказаний інститут характеризується несистемністю норм, наявністю як цивільно-правових, так і господарсько-правових норм щодо виконання багатьох правочинів, а також можливістю регулювання виконання звичаями ділового обороту [1, с. 18]. Іншого підходу дотримується Я.С. Яворська, яка наголошує, що «розгляд виконання зобов'язання як самостійного інституту є штучним і не має практичного змісту». На думку вченої, зосередитися краще необхідно на проблематиці належного виконання, що є такою послідовністю вчинених дій, виконаних обов'язків, які гарантовані оптимальними формальними механізмами, що унеможли-

влюють зловживання договірними правами, сприяють дотриманню балансу інтересів [2, с. 192]. Таким чином, важливим насамперед є належність та добросовісність виконання зобов'язання, що безпосередньо залежить від самого процесу виконання, який має кінцеву мету – досягти припинення зобов'язання шляхом його належного виконання. Також ми погоджуємося із позицією І.Р. Калаура, що виконання зобов'язання є динамічним станом, що узгоджується із принципами права, які сприяють належній реалізації прав та обов'язків сторін, у тому числі принципу – належного виконання [3, с. 84]. Вказаний підхід у повній мірі відповідає положенням цивільного законодавства (ст. 526 ЦК України) і припиняється договірне зобов'язання у випадку належного виконання, якщо воно відбулося на засадах добросовісності, розумності та справедливості.

Отож, для виконання зобов'язань за договором таймшеру важливе значення відіграє принцип добросовісності, який є відповідним стандартом дій сторін договору, мірилом чесності, відкритості, поваги до інтересів контрагента. У статті I-1:103 «Принципів, визначень і модельних правил європейського приватного права» зауважено, що та поведінка є такою, яка суперечить принципу добросовісності, а також чесній діловій практиці, коли вона не узгоджується із попереднім заявам/діями сторони при умові, що інша сторона, яка діє, завдаючи собі шкоди, розумно розраховує на них. Принцип добросовісності міститься і у пункті 6 частини 1 статті 3 ЦК України.

Договір таймшеру буде виконуватися належним чином, якщо контрагенти договору будуть діяти добросовісно. Н.С. Кузнєцова вказує на ті категорії, які є оціночними у цивільному праві («добрі звичаї», «добросовісність», «справедливість»), але які створюють можливості для суду з'ясувати повністю фактичні обставини, виявити особливості поведінки [4, с. 337].

Добросовісність тісно пов'язана із принципом обов'язковості виконання сторонами своїх договірних обов'язків, що безумовно обмежує свободу договору. Вказане прослідковується і в судовій практиці. Наприклад, Верховний Суд у постанові по справі № 390/34/17 дійшов позиції, що добросовісність є поведінковим стандартом, який розкривається через категорії чесності, відкритості, а також поваги до інших інтересів. При розгляді принципу добросовісності ВС згадує доктринальний підхід «*venire contra factum proprium*» (у перекладі – «заборона суперечливої поведінки»), що впливає із «*non concedit venire contra factum proprium*» («ніхто не має права вчиняти дії, які суперечать попереднім вчинкам»). При розгляді справи Верховний Суд зауважив, що дії не будуть добросовісними, якщо вони не узгоджені із попередньою заявою/поведінкою особи, а інша сторона договору на них розумно розраховує [5].

Крім того, добросовісність допомагає попередити можливі зловживання договірною свободою. Р.В. Алексій вважає, що у випадку зловживання свободою учасник договірних відносин діє навмисно та неправомірно, але у тих випадках коли він діє помилково, без умислу, а також коли не розуміє наслідки вчинків, не можна говорити про зловживання [6, с. 56]. Ми із таким підходом погоджуємося. З одного боку принцип добросовісності є «запобіжником» зловживань у договірних відносинах, а з іншого боку – якщо особа діє добросовісно і помилково (або без розуміння правових наслідків), то говорити про зловживання правом не доводиться.

Таким чином, добросовісність має важливе значення на етапі виконання договору таймшеру, по суті вона є призматичним критерієм договірної свободи, допомагає праву ефективно регулювати як переддоговірні, так і договірні таймшерні відносини.

М.В. Музика у дисертаційному дослідженні в рамках окремого підрозділу планував розкрити особливості виконання договорів таймшеру. Водночас науковець переважно зосередився у цьому підрозділі на питанні обміну таймшеру. Вчений відзначає, що послуга по обміну таймшерами має бути передбачена договором таймшеру у тих випадках, коли трейдер (під ним має вчений має на увазі продавця) бере заміну в біржі обміну таймшерів. М.В. Музика обґрунтовує, що система обміну гарантує: «гнучкість і різноманіття» (дозволяє забезпечити для споживачів як можливість проживати для відпочинку в одному місці, так і можливу заміну); «стабільну якість курортів» (в системі обміну курорти будуть підтримувати якість на належному рівні, інакше будуть виключені із системи обмінів); надання по системі обміну додаткових послуг по страхуванню і бронюванню [7, с. 134–137]. Безумовно з позиції гнучкості, потреби гарантувати більшу привабливість таймшерів на ринку туристичних послуг для споживачів система обміну є вкрай важливою, проте це не основне у питанні саме виконання договорів таймшеру.

Виконання зобов'язань по договору таймшеру повинно бути належним, що безпосередньо пов'язано із волевиявленням сторін, а також якістю наданих послуг по розміщенню для відпочинку споживача та членів його родини. У доктрині цивільного права існує позиція про «пре-

зумпцію якості послуги» [8, с. 57]. Крім того, зауважено, що зобов'язання повинні належно виконуватися, тобто узгоджено із умовами договору, а також вимогами Цивільного кодексу, інших законодавчих норм, а при їх відсутності і звичаїв ділового обороту/інших вимог, що є звичними до таких зобов'язань [9, с. 269]. Вказаний підхід слушний та може бути застосований до всіх договорів про надання послуг, у тому числі договорів таймшеру. На нашу думку, якість послуг по договорам таймшеру має бути однією із істотних умов договору, тою ознакою, яка характеризує його предмет.

При розгляді проблеми належного виконання зобов'язання, науковці зауважують і на принципі реального виконання, який означає потребу у здійсненні боржником тих дій, що відповідають змісту зобов'язання. Для договірної зобов'язання вказаний принцип конкретизують у поняття «договірна дисципліна», дотримання якої призводить до точності та своєчасності виконання договірних зобов'язань по вимогам договору та законодавства. Принцип реального виконання здатний вплинути на виконання зобов'язань за увесь час дії договору. Вчені зауважують, що законодавець передбачив правові засоби забезпечення реального виконання через, наприклад, встановлення заборон по зміні чи розірванню договору за вимогою тільки однієї із сторін, якщо винятки із цього не передбачені у договорі або законі (ст. 651 ЦК України) [10, с. 324].

В рамках ЄС значна частка споживачів таймшеру зауважили про ряд проблем, з якими вони стикалися у процесі виконання зобов'язань за договором таймшеру, загалом серед опитаних про це зауважило 80,8%, з яких більшість говорили про додаткову вимогу здійснити оплату до закінчення періоду відмови. Крім того, було виявлено і позитивні зміни, так після прийняття Директиви про таймшер в ЄС та її застосування тільки 16% скарг були подані споживачами проти традиційних постачальників таймшеру. Вказаний показник дозволяє зауважити експертам, що прийняття Директиви в ЄС доволі позитивно вплинуло на ринок таймшерних послуг та захист споживачів.

Водночас не всі питання регулювання виконання зобов'язань за договором таймшеру були врегульовані Директивами 94/47/ЄС та 2008/122/ЄС. Зокрема, залишаються не уніфікованими норми про порядок розірвання договору таймшеру за ініціативою споживачів або щодо їх участі у процесі прийняття рішень щодо майна таймшеру, а також сплати зборів за обслуговування. Враховуючи відсутність в Директиві про таймшер уніфікованих норм у цій сфері, то у державах-членів ЄС встановлюються різні підходи у національному законодавстві [11].

Висновки. Обов'язковість договору безпосередньо впливає із того, що сторони у договорі передбачили також обов'язки і повинні їх виконувати. Відповідно до принципу «*practa sunt servanda*» не виконати зобов'язання за договором таймшеру можна тільки, якщо: договір розірвано за взаємною згодою; договір розірвано за рішенням суду; здійснено односторонню відмову від договору (якщо сам договір таймшеру надав таку можливість); договір таймшеру визнано недійсним; не можливо виконати договір через форс-мажорні обставини.

Отже, під виконанням таймшерного договірної зобов'язання слід розуміти систему таких фактичних і юридичних дій, які вчиняють сторони договору таймшеру з метою реалізації визначених договором суб'єктивних прав та обов'язків щодо гарантування доступу до якісного відпочинкового розміщення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Боднар Т.В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2005. 272 с.
2. Яворська О.С. Договірні зобов'язання про передання майна у власність: цивільно-правові аспекти: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 384 с.
3. Калаур І. Р. Принцип належного виконання договірних зобов'язань через призму виконання зобов'язань про передачу майна в користування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2013. Вип. 3. Т. 1. С. 84–86.
4. Кузнецова Н.С. Предпринимательское законодательство в Украине и в странах Европы (частноправовые аспекты). Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы. Киев: Юрінком Інтер, 2003. С. 319–339.
5. Постанова Верховного Суду від 10 квітня 2019 року у справі № 390/34/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/81263995> (дата звернення: 05 серпня 2024 р.).

6. Алексій Р.В. зловживання свободою договору в деяких правочинах з вадами волі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 1. С. 55–58.
7. Музика М.В. Договір таймшеру в цивільному праві: дисертація на здобуття наук. ступ. доктора філософії. Хмельницький, 2023. 224 с.
8. Утехін І.Б. Якість послуг за договором у цивільному праві. *Університетські наукові записки*. 2010. № 4. С. 57–62.
9. Федорченко Н. Особливості виконання зобов'язань із надання послуг. *European political and law discourse*. 2015. Volume 2. Issue 2. P. 269–274.
10. Гринько С.Д., Заверуха С.В. Особливості механізму виконання зобов'язання з договору купівлі-продажу. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 2. С. 322–330.
11. Report on the evaluation of Directive 2008/122/EC of the European Parliament and of the Council of 14 January 2009 on the protection of consumers in respect of certain aspects of timeshare, long-term holiday product, resale and exchange contracts. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52015DC0644> (дата звернення: 05 серпня 2024 р.).